

ปฏิริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเคลื่อนไหว
ตามแนวความคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยมก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

นางสาวสุวดี เจริญพงศ์

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๑๔

008393

REACTIONS OF KING PRAJADHIPOK'S GOVERNMENT
TO DEMOCRATIC AND SOCIALIST MOVEMENTS BEFORE THE REVOLUTION OF 1932

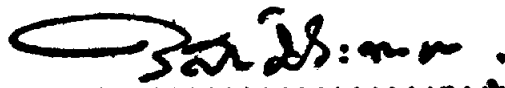

Miss Suwadee Charoenpong

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of History
Graduate School
Chulalongkorn University

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตร ปริญญาโทมหาบัณฑิต

ศาสตราจารย์ ดร. วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ
คณบดี

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

..... น. ป้อมเพชร ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วไล ญ ป้อมเพชร)
..... วิลาสวงศ์ กรรมการ
(ศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศ์บุตร)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช)

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง ปฏิบัติการของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการ
เคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยมก่อนการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

โดย น.ส. สุวดี เจริญพงศ์
แผนกวิชา ประวัติศาสตร์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปรากฏิยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการ
เคลื่อนไหวกามแนวความคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยมก่อนการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

ชื่อ นางสาวสุวดี เจริญพงศ์ แผนกวิชา ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา ๒๕๑๕

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าประเทศตะวันตกในปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ มีผลสำคัญต่อสังคมไทย
ในหลาย ๆ ด้าน ในขณะที่ผู้นำของประเทศยอมรับความรู้เกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่ ก็ยัง
มีความไม่แน่ใจเกี่ยวกับแนวความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกและผลในทางปฏิบัติ กว่ยเหตุ
ทั้งกล่าวนี้การปฏิรูปสังคมไทยตามระบบบริหารและวิทยาการแบบตะวันตกจึงเป็นไปในขอบเขต
ของระบอบการปกครองแบบเดิม

การเคลื่อนไหวกามแนวความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกเริ่มก่อตัวขึ้นในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้
กลายเป็นปัญหาสำคัญทางการเมืองของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การ
ต่อต้านรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยนี้เกิดจากบุคคลสองกลุ่มคือ ผู้ที่นิยมแนวความคิด
ประชาธิปไตย และผู้ที่นิยมแนวความคิดสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ การเคลื่อนไหวกามแนว
ความคิดประชาธิปไตยได้แผ่ขยายไปในวงกว้างมากขึ้นจากการแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ
ของหนังสือพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา แนวความคิดนี้เป็นที่
ยอมรับของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในส่วนหนึ่ง กว่ยเหตุนี้ในระหว่าง พ.ศ.
๒๔๖๔ - ๒๔๗๕ จึงได้มีการพยายามที่จะปฏิรูปการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยใน
ลักษณะค่อยเป็นค่อยไปก่อนที่จะมีการปฏิวัติล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในเกือบ
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

ในทางตรงกันข้าม การเคลื่อนไหวทางความคิดมาร์กซิสต์มีความจำกัดทั้งด้านจำนวนสมาชิกและขอบเขตของกิจกรรม พรรคคอมมิวนิสต์สยามมุ่งหาสมาชิกส่วนใหญ่จากชุมชนชาวจีนและชาวยุวน และรับคำสั่งจากองค์การคอมมิวนิสต์ภายนอกประเทศ เนื่องจากการที่คนไทยโดยทั่วไปพิจารณาว่าแนวความคิดนี้เป็นของต่างชาติไม่เหมาะกับสังคมไทย รวมทั้งการที่แนวความคิดนี้มีหลักการปฏิบัติแบบรุนแรง การเคลื่อนไหวทางความคิดมาร์กซิสต์จึงไม่ประสบผลสำเร็จในการขยายฐานกำลังสนับสนุนในบรรดาชาวไทย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะอธิบายถึงนโยบายของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อแนวความคิดทั้งสองนี้ เป็นที่แน่ชัดว่ารัฐบาลเน้นในการปราบปรามการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบสังคมนิยมมาร์กซิสต์ ในขณะที่ค่อนข้างอ่อนปรนต่อการแสดงความคิดเห็นของชาวไทย ซึ่งมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย

รัฐบาลไม่ประสบปัญหายุ่งยากมากนักในความพยายามที่จะปราบปรามกิจกรรมของฝ่ายมาร์กซิสต์เนื่องจากสามารถใช้มาตรการทางกฎหมายต่อผู้ที่ลือมโนลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ ยิ่งไปกว่านั้น อุดมการณ์มาร์กซิสต์เป็นสิ่งที่ประชาชนโดยทั่วไปยังไม่ยอมรับ และไม่ได้รับกำลังสนับสนุนมากจากปัญญาชนชาวไทยซึ่งมีทางเลือกตามแบบแนวความคิดประชาธิปไตยแล้ว

สำหรับปัญหาที่ว่ารัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวประสบความสำเร็จหรือไม่ในความพยายามที่จะสร้างรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น คำตอบอาจมีทั้งการตอบรับและปฏิเสธ ทั้งนี้เพราะแม้ว่ารัฐบาลประสบความสำเร็จในการนำรูปแบบประชาธิปไตยในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามที่ใฝ่ฝันไว้มาใช้ แต่นโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ช่วยส่งเสริมแนวความคิดประชาธิปไตย ในอีกด้านหนึ่งจึงเท่ากับเป็นการช่วยแนวทางการให้แก่คณะราษฎรซึ่งยึดอำนาจการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

A

Thesis Title Reactions of King Prajatipok's Government to
Democraton and Socialist Movement Before the
Revolution of 1932

Name Miss Suwadee Charoenpong Department History

Academic Year 1976

Abstract

The contact between Siam and the West in the nineteenth century had a far - reaching impact on several aspects of Thai society. While the ruling elite had welcomed and made use of western technological advancement, they were highly skeptical about foreign political ideas and practices. Hence, western administrative system and technique were emulated but these reforms were carried through within the limits of traditional political structure.

Western political ideas began to gain grounds in the reign of King Chulalongkorn and King Vajiravudh, and became the major political problem of King Prajatipok's government. The opposition to the absolute monarchy during this period came from two groups of conspirators, the Democrats and the Marxist Socialists. Democratic movement was facilitated by the birth of a free press since the reign of King Vajiravudh and was to a certain degree acceptable by Prajatipok's Government. Incremental steps towards democratic reforms were taken during 1925 - 1932 prior to the successful coup d'etat

on June, 1932 which overthrew the absolute monarchical regime.

The Marxist Socialist movement, on the other hand, was very limited in the number of sympathisers and in the scale of its activities. The Communist Party of Siam, as it was called, recruited its members from the Chinese and Vietnamese communities and was directed from communist organizations outside the country. Being an alien element and having a violent revolutionary ideology, the Marxist Socialist movement was unsuccessful in expanding its base of support among the Thai people.

This thesis attempts to explain King Prajatipok's policy towards these two movements. It is quite clear that the government concentrated more of its efforts on the suppression of Marxist Socialist movement, while it was rather lenient in dealing with criticisms which came from democratically inspired Thai citizens.

The government had no serious difficulty in its attempts to curb the activities of the Marxist Socialists since positive legal measures could be used against the Marxist Socialist Conspirators. Moreover, the Marxist ideology was too premature for the mass, and it did not gain much support from the Thai educated elites who had already acquired their alternative to the system via democratic idealism.

Did the government fail in its attempt to establish a democratic form of government? The government did fail in bringing about a democratic form of government as it had planned

๑

i.e. through successive incremental steps. But its policy concerning this matter was instrumental in keeping democratic idealism alive, which in turn, had paved the way for the People's Party to finally take over on June 24, 1932.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช รองศาสตราจารย์ ชิตีมา พิทักษ์ไพรวรรณ ได้กรุณาให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อย ศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศ์บุตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วไล ฌ ป้อมเพชร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุนทร ฌ รังษี ได้กรุณาแสดงความคิดเห็นแก้ไขข้อบกพร่องของงานชิ้นนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน จาก คุณชาญชัย รัตนวิบูลย์ คุณพนัส งามกนกวรรณ คุณทวีศิลป์ สิมวัจนะ คุณสุรชาติ มโนมัยสันติภาพ คุณอรวรรณ อารยเวชกิจ คุณแน่น้อย มุรณะกุล คุณวรัญญา จีระวิบูลวรรณ คุณเรืองศักดิ์ พรรณพราว คุณกรรองอร สุนทรส คุณพิมพ์รัตน์ เอนกพงษ์ คุณสุพิศรา นันทะแก้ว คุณวีณา มโนไพโมกษ์ คุณชนิษฐา วงศ์พานิช คุณจิตราภรณ์ ไชยกันทา คุณละออทอง อัมรินทร์รัตน์ คุณพรณี อวนสกุล คุณภรณ์ ศิริโชคิ และ คุณพิทักษ์ ชนประสิทธิ์พัฒนา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กองจดหมายเหตุนแห่งชาติ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แผนกเก็บและห้องสมุด สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และกองบรรณสาร กระทรวงต่างประเทศ ที่ได้ให้ความสะดวกในการค้นเอกสารของผู้เขียน

ความรัก ความห่วงใย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ จากพ่อแม่ เป็นแรงผลักดันสำคัญของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบระลึกถึงพระคุณอันมีอาจประมาณไค้ของท่านทั้งสองไว้ ณ โอกาสนี้.

สุวดี เจริญพงศ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ

บทที่

บทนำ	๑
บทที่ ๑ ความเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตยและ สังคมนิยม ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัว	๕
๑.๑ การแผ่ขยายแนวความคิดประชาธิปไตยเข้ามา ในประเทศไทย	๕
๑.๒ สภาพที่ปรึกษาาราชการแผ่นดินและสภาที่ปรึกษา ในพระองค์กับการวางรากฐานประชาธิปไตย	๑๒
๑.๓ การเรียกร้องการปกครองตามแนวความคิด ประชาธิปไตยของกลุ่มพระราชวงศ์และข้าราชการ ร.ศ. ๑๐๓	๑๘
๑.๔ เทียนวรรณกับอุดมการประชาธิปไตย	๒๔
๑.๕ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม- เกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับระบอบการปกครอง	๒๘
๑.๖ กฎ ร.ศ. ๑๓๐ : การเคลื่อนไหวสู่ระบอบ ประชาธิปไตยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๓๑

	๑.๗ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสังคมนิยม	๓๖
	๑.๘ ความเคลื่อนไหวเพื่อก่อตั้งสถาบันฝ่ายนิติบัญญัติ	๔๗
	๑.๙ คู่มือชานี้ : การทดลองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย	๕๐
บทที่ ๒	กลไกสำคัญในการกำหนดนโยบายของรัฐ	๕๗
	๒.๑ องค์พระมหากษัตริย์	๗๐
	๒.๒ อภิรัฐมนตรีสภา	๘๐
	๒.๓ เสนาบดีสภา	๘๑
บทที่ ๓	ปฏิบัติการของรัฐบาลต่อการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตย	๑๐๔
	๓.๑ การจัดตั้งสภากรรมการองคมนตรี	๑๑๔
	๓.๒ การเตรียมการจัดตั้งเทศบาล	๑๓๖
	๓.๓ การเตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญ	๑๕๒
	๓.๔ ผลของนโยบายต่อความเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตย	๑๖๖
บทที่ ๔	การเคลื่อนไหวตามแนวความคิดสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์	๑๘๓
	๔.๑ กำเนิดของแนวความคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์	๑๘๓
	๔.๒ การแผ่ขยายของแนวความคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย	๑๘๓
	๔.๓ กิจกรรมของคอมมิวนิสต์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๘๕

บทที่ ๕	ปฏิกริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์	๒๒๕
๕.๑	ทัศนคติของบุคคลสำคัญในรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัวต่อแนวความคิดคอมมิวนิสต์	๒๒๕
๕.๒	การปราบปรามการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดมาร์กซิสต์	๒๓๕
๕.๓	ผลจากปฏิกริยาของรัฐบาลต่อการเคลื่อนไหวตามแนวความคิด สังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์	๒๖๕
บทสรุป	๒๘๑
บรรณานุกรม	๒๘๖
ภาคผนวก	๓๐๓
ประวัติการศึกษา	๓๔๕

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาและความสำคัญ

ช่วงเวลาระหว่างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๕ นั้น นับเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่มีความสำคัญยิ่งต่อสภาพทางการเมืองของประเทศไทย เนื่องจากการเคลื่อนไหวไปสู่ระบอบการปกครองแบบตะวันตก ซึ่งมีรากฐานมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาทางการเมืองสำคัญ ที่รัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องเผชิญและหาทางแก้ไข เพื่อรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงของพระราชบัลลังก์และระบอบอำนาจเดิม

ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ปฏิกริยาของรัฐบาลต่อการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดแบบใหม่ ๆ ที่สำคัญได้แก่ แนวความคิดประชาธิปไตยและแนวความคิดสังคมนิยมนั้น เป็นไปในลักษณะที่แตกต่างกัน ในขณะที่ผู้นำของกลุ่มอำนาจเก่าโดยเฉพาะองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงท่าทียอมรับแนวความคิดแบบประชาธิปไตย และทรงพยายามดำเนินนโยบายเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปนั้น ปฏิกริยาของรัฐบาลต่อการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ซึ่งเริ่มแผ่ขยายเข้ามาในประเทศไทยโดยเฉพาะในกลุ่มชาวจีนและชาวจีนกลับเป็นไปในทางปฏิเสธและดำเนินนโยบายปราบปรามการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดนี้อย่างเด็ดขาด ยิ่งกว่านั้น ผลที่ได้รับจากการดำเนินนโยบายทั้งสองรูปแบบก็แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้ก่อการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย โดยมีใ้กรอให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามขั้นตอนที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงคาดหวังไว้ ในทางตรงข้ามดูเหมือนว่ารัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะประสบผลสำเร็จพอสมควรในการยับยั้งการแผ่ขยายแนวความคิดสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

จากข้อสังเกตข้างต้นนี้ ผู้เขียนจึงต้องการศึกษาค้นคว้าสภาพทางการเมืองในขณะนั้น โดยมุ่งความสนใจในค่านปฏิกริยาของฝ่ายรัฐบาลต่อปัญหาการแผ่ขยายของแนว

ความคิดทางการเมืองแบบตะวันตก ตลอดจนปัจจัยประกอบในด้านต่าง ๆ อันทำให้ผลของนโยบายเป็นไปในลักษณะดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้เขียนได้วางจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของความเคลื่อนไหวตามแนวความคิดระบอบประชาธิปไตย และสังคมนิยมตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
๒. เพื่อศึกษาถึงปฏิกิริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการเผชิญหน้ากับปัญหานี้ รวมทั้งผลสืบเนื่องมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
๓. เพื่อศึกษาถึงกลไกสำคัญในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อำนาจหน้าที่ของกลไกนั้น ๆ และพื้นฐานด้านต่าง ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ
๔. เพื่อศึกษาถึงนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการเผชิญหน้ากับกระแสความคิดประชาธิปไตย อุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบาย ตลอดจนผลที่ได้รับ
๕. เพื่อศึกษาถึงนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการปราบปรามการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดสังคมนิยม ตลอดจนสภาพพจน์ของแนวความคิดนี้ในขณะนั้น
๖. เพื่อศึกษาทัศนคติของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ต่อนโยบายและวิธีดำเนินงานของรัฐบาลเกี่ยวกับปัญหาแนวความคิดทางการเมือง

ความสำคัญของการวิจัย

๑. ผลของการวิจัย ทำให้เกิดความเข้าใจปัญหาการเมืองในขณะนั้น โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายของกลไกสำคัญทางการปกครอง เพื่อรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพของระบอบเดิม รวมทั้งความเคลื่อนไหวของฝ่ายที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองและสังคม

๒. ผลของการวิจัย จะช่วยให้เข้าใจถึงวิวัฒนาการของแนวความคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยมในประเทศไทย ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งกระแสดความคิดทางการเมืองได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาสำคัญ

๓. ผลของการวิจัย จะทำให้เข้าใจถึงสาเหตุทางการเมืองของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

๔. ผลของการวิจัยจะสร้างพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวในระยะแรกของขบวนการคอมมิวนิสต์ซึ่งจะคลี่คลายขยายตัวเป็นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในสมัยต่อมา

๕. จากการศึกษาปฏิบัติการของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับปัญหาแนวความคิดทางการเมือง อาจจะนำมาเปรียบเทียบกับสภาพการเมืองในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะของความขัดแย้งทางแนวความคิดทางการเมือง เช่นกัน เพื่อเป็นข้อสังเกตของการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการศึกษาค้นคว้าความเคลื่อนไหวตามแนวความคิดทางการเมืองแบบตะวันตก และปฏิบัติการจากรัฐบาลตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

(พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๗๕)

ความหมายของคำเฉพาะบางคำ

แนวความคิดประชาธิปไตย (Democratic Idea) มีพื้นฐานมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณหมายถึงรูปแบบการปกครองซึ่งประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรง ด้วยการประชุมร่วมกันพิจารณาตัดสินปัญหาาร่วมกันในที่ชุมนุมใหญ่ รวมทั้งเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของรัฐโดยตรงสำหรับแนวความคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ (พุทธศตวรรษที่ ๒๒) เมื่อพ้นสมัยกลาง(Middle Ages) และเข้าสู่สมัยเรอเนซอง (Renaissance) โดยมีรากฐานสำคัญมาจากความเชื่อและศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ที่จะใช้เหตุผล การมองโลกในแง่ดี และการสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เมื่อนำแนวความคิดนี้มาใช้กับระบบการเมืองก็คือ การจัดตั้งรัฐบาลที่ได้จากการเลือกตั้งของประชาชน การแบ่งแยกอำนาจระหว่างองค์กรของรัฐเพื่อถ่วงดุลย์อำนาจซึ่งกันและกัน การเคารพในสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความคิดเห็นของประชาชน

เมื่อพิจารณาในทางค่านิยมเศรษฐกิจ แนวความคิดประชาธิปไตยระยะแรกก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม หรือที่เรียกควบคู่กันไปด้วยว่า ระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) ซึ่งยึดหลักว่ามนุษย์มีเหตุผลและตระหนักถึงผลประโยชน์ของตน ฉะนั้นรัฐจึงควรปล่อยให้ธุรกิจเอกชนดำเนินไปโดยไม่เข้าแทรกแซง รัฐมีบทบาทและหน้าที่จำกัดที่สุด โดยมีหน้าที่หลักเพียงรักษาความสงบในสังคมและดำเนินการตัดสินข้อพิพาทเท่านั้น

แนวความคิดสังคมนิยม (Socialist Idea) เกิดจากความไม่พอใจสภาพเอารัดเอาเปรียบในระบอบเสรีนิยม จึงเห็นว่าควรมีการจัดรูปสังคมในลักษณะที่ให้อำนาจรัฐเข้าควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งหวังที่จะให้เกิดสภาพความร่วมมือ

อาจศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความหมายของคำเหล่านี้ได้ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย (พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๑๘)

ระหว่างกันมากกว่าการแข่งขันกันแสวงหาผลประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ แนวความคิดสังคมนิยมจึงคัดค้านกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล สนับสนุนกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน และการกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้กรรมสิทธิ์ร่วมนั้นอย่างเป็นธรรม แนวความคิดสังคมนิยมยังแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑. สังคมนิยมแบบอุดมคติ (Utopian Socialism) เป็นการวาดสังคมนิยมที่พึงปรารถนา แยกต่างหากออกจากรัฐ ไม่คิดที่จะสร้างสังคมนิยมขึ้นในระบบการเมืองเดิม แนวความคิดแบบนี้ทั้งในลักษณะที่ไม่ได้แนะแนวทางให้ถึงสังคมนั้น เช่น สังคมยูโทเปีย (Utopia) ของเซอร์โทมัส มอร์ (Thomas More) และในลักษณะที่เสนอวิธีที่ก่อให้เกิดสังคมนิยมแบบสหกรณ์ ของ โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen)

๒. สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์หรือคอมมิวนิสต์ (Marxist Socialism, Communist Socialism) เกิดจากการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจและสังคมในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ โดย คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และ เฟเดอริก เองเงิลส์ (Federick Engels) บุคคลทั้งสองเห็นว่าการล้มล้างอำนาจรัฐเดิมซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบอบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือทุนนิยมอันไม่เป็นธรรมแก่มวลชนจะสำเร็จได้โดยการปฏิวัติอย่างรุนแรงของชนชั้นกรรมาชีพ เพื่อเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ทางการผลิตให้เป็นแบบสังคมนิยม โดยหวังว่าในระยะยาวจะเกิดสังคมนิยมซึ่งปราศจากความขัดแย้งทางชนชั้นอีกต่อไป บุคคลซึ่งนำแนวความคิดนี้มาดัดแปลงและใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติคือ ว.ไอ. เลนิน (V.I. Lenin) ผู้นำในการปฏิวัติรัสเซียตามแนวความคิดมาร์กซิสต์ ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ (ค.ศ. ๑๙๑๗)

๓. สังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic Socialism) มีพื้นฐานตามแนวความคิดสังคมนิยม แต่เห็นว่าอาจจะใช้วิธีการต่อสู้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายตามวิถีทางภายในระบอบประชาธิปไตย โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการปฏิวัติอย่างรุนแรงแบบมาร์กซิสต์

สำหรับการใช้คำว่า "แนวความคิดประชาธิปไตย" ในงานวิจัยนี้ ผู้เขียนเน้นถึงความหมายในลักษณะที่เป็นระบอบการปกครอง มากกว่าที่จะคำนึงว่ามีส่วนสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม หรือ สังคมนิยม ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงปลายของรัฐบาล

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย การเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะเปลี่ยนรูปแบบของการปกครองมากกว่าที่จะล้มล้างระบบเศรษฐกิจแบบเดิม

การเคลื่อนไหวตามแนวความคิดสังคมนิยมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เห็นเด่นชัดก็คือ ขบวนการที่นิยมแนวความคิดสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ ดังนั้นในงานวิจัยนี้ก็จะกล่าวเฉพาะในส่วนนี้ สำหรับการใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดนี้จะอาศัยตัวสะกดตามคำในภาษาอังกฤษ ดังเช่น "แนวความคิดสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์" (Communist Socialism) "แนวความคิดคอมมิวนิสต์" หรือ "ลัทธิคอมมิวนิสต์" (Communism) "แนวความคิดมาร์กซิสม์" (Marxism) "พรรคคอมมิวนิสต์" (Communist Party) และ "พรรคบอลเชวิค" (Bolshevik) เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็คำที่คัดจากเอกสารชั้นต้นโดยตรงอาจจะใช้ตัวสะกดผิดแผกไปบ้าง

วิธีการดำเนินการค้นคว้าและวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าจะใช้ข้อมูลที่เป็นหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) เป็นหลัก ได้แก่หนังสือโต้ตอบทางราชการ รายงานการประชุมอภิรัฐมนตรีสภา เสนาบดีสภาและ สภากรรมการองคมนตรี บันทึกแนวพระราชดำริ พระดำริ และความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย พระราชบัญญัติและประกาศของทางราชการ ตลอดจนบทความหนังสือพิมพ์และเอกสารต่าง ๆ ซึ่งแสดงถึงทัศนคติของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในสมัยนั้น สำหรับเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) ซึ่งใช้ประกอบการวิจัย ได้แก่ บทความหนังสือและวิทยานิพนธ์ วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์

สถานที่คนควา เอกสาร ชั้นต้นที่สำคัญ ได้แก่ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร และสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เอกสารชั้นต้นและ ชั้นรองอื่น ๆ ได้จากแผนกเก็บและห้องสมุด สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี กองบรรณสาร กระทรวงต่างประเทศ และหอสมุดต่าง ๆ

อนึ่ง ในการศึกษาและค้นควางานวิจัย เรื่องนี้มีข้อจำกัดเกี่ยวกับเอกสารอยู่มาก เนื่องจากเอกสารเท่าที่ปรากฏในขณะที่ทำการวิจัยไม่ครบถ้วน โดยเฉพาะเอกสารสำคัญ ซึ่งจะชี้ให้เห็นการแสดงความคิดเห็น และหาข้อยุติ เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ในที่ประชุมองค์การสำคัญ ๆ ของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ รายงานการประชุมอภิรัฐมนตรีสภาและเสนาบดีสภา ปรากฏในเอกสารเกี่ยวกับการนัดประชุมในหลายครั้งหลายคราวว่ามีปัญหา เกี่ยวกับการวางนโยบายสำคัญเข้าสู่การพิจารณาของสภาทั้งสองนี้ โดยที่ไม่สามารถค้นพบรายงานการประชุมเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ดังตัวอย่าง เช่นปัญหา เกี่ยวกับการเตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญในวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ มีหลักฐานบางประการที่แสดงให้เห็นว่า น่าจะมีการพิจารณาเรื่องนี้ในอภิรัฐมนตรีสภา แต่ไม่ปรากฏรายงานการประชุมเกี่ยวกับเรื่องนี้แต่อย่างใด

ในทำนองเดียวกัน เอกสารที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ในรัชสมัยนี้ก็ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นเอกสารของทางราชการแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งอาจจะมีข้อผิดพลาดหรือขาดตกบกพร่องไปจากความเป็ความจริงบ้าง ผู้เขียนจึงกระทำได้แต่เพียงการเสนอภาพกว้าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมของคอมมิวนิสต์ในขณะนั้น

จากข้อจำกัดในเรื่องเอกสารดังกล่าวนี้ อาจทำให้การตีความในปัญหา บางอย่างคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริงบ้าง ทั้งนี้ในกรณีที่มีการค้นพบเอกสารสำคัญเพิ่มเติมข้อสรุปบางประการก็อาจเปลี่ยนไปได้

อักษรย่อที่ปรากฏในเชิงอรรถ

การใช้อักษรย่อในเชิงอรรถ มีตามลำดับ ดังนี้

กจช. หมายถึง กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
ร.๕, ร.๖, ร.๗ หมายถึง เอกสารในรัชกาลที่ ๕, รัชกาลที่ ๖
และรัชกาลที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
ตามลำดับ

- ค. " เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงการ
ต่างประเทศ
- น. " เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระทรวง นครบาล
- บ. " เอกสารแผนกเบ็ดเตล็ด
- พ. " เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระทรวง การพาณิชย์
และคมนาคม
- ม. " เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงมหาดไทย
- รล. " เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกรมราชเลขาธิการ
- ศช. " เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงศึกษาธิการ
- สบ. " เอกสารส่วนพระองค์
สบ.๒ คือเอกสารส่วนพระองค์กรม-
พระยาคำรงราชานุภาพ
สบ. ๐๐๑ คือเอกสารส่วนพระองค์
กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ

เอกสารที่ขึ้นต้นว่า "Great Britain Foreign Office" และ "United
State, Department of State" เป็นเอกสารที่เก็บอยู่ที่สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์